

SÁTÁNJÁRÁS

Melegező szőlőmunkások

Kezembe akadt egy térkép, tizenkilencben nyomták. Szeged városa azon még Atokházig tart. Vagy ott kezdődik, ha a másik oldalról nézzük. Gácsér és a Papok erdeje között bekarikáztak egy foltot rajta. Följebb esik Kutyabontnál is, Rókabögyösnél is. Átlósan ráírták vastag betűkkel, hogy Sántánjárás.

Szép kis egyházközség. A Papok erdeje alatt mindjárt a sántánok járnak. Az hamar kiderül, hogy vallási áhitat ebbe a névadásba nem keveredhetett, mert a papok is parasztok voltak. Sok Pap nevezetű együtt, erdők között. Ki is vannak írva a tanyák sorába. Pap ez, Pap az. De a Sántánjárásban nincsen egy sántán se kiírva.

„Csúcsnévileg...”

Mit tehet ez ellen a mai ember. A térképsínálót talán azokról tudott csak, akikről a város várhatott valamit. A kapástanyák csak a számokat kapták: 561, 342, 752, meg a többi. Szegény, névtelen, ágrólszakadt, átokverte apró kis ördögök lehettek ezek a sántánok a nyomorúság poklában.

— Voltak a fenét! Volt azoknak földjük akkora, amerre itt körülnéz, mind az övék volt. Csak hogy csúfnévileg voltak Sántánok. Mert harácsolnak. Így ló bakot az ember íróasztal mellől.

— Az a tanya az Imréé volt, a másik meg, a bokorban, a Kiskezű Jóskaé. Beljebb meg a Malmos lakott. Annyi volt itt a Sántány, hogy csúfnévileg se lehetett megkülönböztetni őket. Akinek kisebb volt a keze, az Kiskezű lett, a Malmosnak meg malma volt. A papok közt is volt vörös Pap is.

Ezekkel a sántánokkal akkor nekem sok dolgom nincsen. De ahol gazdag ember volt, ott szegénynek is kellett lennie. Mi lett azokkal?

A két határra szolgáló szőlőtábla közepén nádtetejű kis tanya áll. Régi a ház, de a lakója nem sokat tud a régiekről. Kelebiáról jöttek ide Mészárosék. Összesen hétezerbe került a kis ház, 800 négyszögöllel. Az ember bejár a városra, mert nem bírja a nehéz szőlőmunkát. Az asszony a nagyzem kapása.

— Ahogy megkeressük a pénzt, úgy el is megy. Nem kerülget annyira bennünket a szerencse, hogy kihúzna innen bennünket. Bálint József a másik tanya lakója.

— En egyáltalán nem panaszkodom, de hátra mi se gyűjtünk. Keressen az ember azért, hogy éljen, ne azért, hogy új háza legyen.

Kérdezem őt is a sántánokról.

— Sok mit nem tudok róluk. Jó gazdának mondta magát az egyik, fucser volt mégis. Kinevették a szegény embert, ha végrehajtó ment hozzá. Nézd, a kórus, nem tud fizetni! A végén aztán oda is elment a végrehajtó.

A tűz mellett

Szőlőkarókkal etetett nagy tűz körül akadok el bókászás közben, mert eszembe jutott, hogy a sántán mégis a tűznél kellene keresni. Állnak, ülnek, guggolnak az emberek a tűz mellett, odatartják a kezüket, aztán dörzsölgők.

Minden második sort kihuzigálják a szélelathatatlan szőlőtáblában. Hideg munka télen, azért rakták a tüzet.

— Itt még most is az ördög dolgozik, kérem. Tíz éve telepítettük a szőlőt. Úgy, hogy modern legyen. Kordonyosan. Ahogy ez termőre fordult, azonnalszába jutott valakinek, hogy ilyen kicsi traktort pedig nem gyártunk többet, aki ide belefér. Most utat csinálunk a nagy traktornak.

Nem ismeri a parasztot, aki azt mondja, hogy nem politizál. Meghanyjuk-vetjük a régi világ dolgát, de egyre terelgetnek a mába. Az ötvenéves Dobó Géza tud legtöbbet amazokról, mondja is, de ilyen helyeken megáll, hogy mit szölok hozzá:

— Lakott itt jó is, rossz is, szegény is, gazdag is. De most se jut mindenki egyenest a mennyországba!

Úgy teszek, mintha nem hallanám. Folytatja más.

— Nem mindenki dolgozik ennyit, mégis megél.

— Aki tud is dolgozni, meg szeret is, az megél. Ámbár, van, aki kevesebbel is megelegszik. Az igény viszi mindig az embert. — Kinek milyen a beosztása, attól függ. Jó beosztás, jó pénz, kevés munka.

— Messziről nézik a világot — vetem én közbe.

Erre meg ők tesznek úgy, mintha nem hallanák.

— Mindenki hajt, hogy elkerülje a másikat. Legyen szép háza, kocsija. De van olyan is, akit úgy tesznek ki a kocsmából, hogy nyúlik a rongy rajta. Ilyen a világ.

Ki jár nagy lovon?

Visszaszól megint az emlékezet a sántánokhoz.

— Ki voltak aranyozva a lányaik, de ki is macerálta, aki hozzájuk mert szólni. Nem is köszönt annak, akin érzett a szegénység.

— Idefigyeljen! — egy kucsmás derék emberre kell most odafigyelnem. Se nem ül, se nem guggol, állva melegszik, ennélfogva fölnezik rá.

— Idefigyeljen! Hagyja maga a sántányokat. Azokkal nekem sok dolgom nincsen. Megtanultuk, hogy Sántánynak Sántány a fia, ahhoz tartottuk magunkat. Elhiheti, hogy egy csöpp vérem se húz hozzájuk, de a mostaniakhoz se. Azt mondja meg, a szegény ember gyerekeiből hogy lehet sántány!

— Nem értem.

— Ha nem akarja. Miért nem értük el mi még most se azt az időt, hogy föl ne vetne valakit az örvény. Most is van olyan, hogy nem köszön annak, akin érzik a szegénység. Mert olyan magas lóra találtak fölülteni, hogy elszédült bele. De nem érzi ám, hogy szédül. Azt hiszi, úgy van jól. Tudja maga, milyen jólesik az a munkásembernek, ha odamegy hozzá valaki, akár újságíró, akár nem, és megkérdezi, hogyan eszi a fene a szegény embert? Ha csak annyit kérdez, hogy mén a munka, lehet-e benne keresni, már elég. Csak hogy a mi embereink közül egyiknek-másiknak összenőtt a szája. Elfelejtette, hogy együtt voltunk szegények. Nem akarok én ezzel senki becsületes embert megsérteni, csak úgy mondtam.

— Ezt így akárki mondhatja. Ki jár nagy lovon? A lentiek, vagy a föntiek?

— Annyira még nem ismerjük egymást, hogy én neveket is mondjak. A kisebbek inkább. Huzatos széklet melegítő pici írkokcskák.

Horváth Dezső

MINDIG A CSILLAGOT LÁTJÁK...

Három papucs a küszöb előtt.

— Csak a nővérem udvarlója jöhet be cipővel — mondja a tíz év körüli kislány. — Meg maga is, ha jól letörlí.

Tisztaság, rend. Pedig hetente egyszer takarítanak, szombaton, amikor anyuka is, a nagylány is szabad.

Anyuka az imént keit fel, ebédet melegít.

— Éjszakás voltam, elnézést. Még jó lenne aludni, de nappal nem bírok. Ágika most jött meg a suliból. Tényleg, te kislány, nem volt semmi baj?

A „te kislány” a vállát vonogatja. Idegen előtt nem bocsátkozik tárgyalásba.

— A néni előtt mondhatod. Biztos neki is van ilyen imposztor gyereke. Talán rá is ér meg nézni a leckét. Nem úgy, mint én... — sóhajt egyet. — Napi két óra utazás, plusz váltott műszak. Alig tudom őket ellenőrizni. Még szerencse, hogy olyan jó gyerekek.

„Kerülük” egymást

Ebéd után leül varrni. Egy szövetruhát öltöget. De én kezébe képelem valamennyit, a fogason lógón kabátokat, a gyermekruhákat, a konyha szép kis kockás zefír terítőit. Keveset keres és akinek lánya van, ügyelnie kell az öltöztetésükre.

— Fáj a kezem. Nagyon kiszáradt, egész nap a vizes konzerves üvegeket fogdosom.

— A férje?

— Az meg délutános. A két busz kerüli egymást valahol félúton — én megyek, ő jön. Hát azért van néha jobb beosztás is,

mert én két műszakban vagyok, ő meg háromban. Persze minden könnyebb lenne, ha be tudnánk költözni Szegedre. Soha semmi-re nincs időnk. Úgy nőnek fel a gyerekek, hogy alig vesszük észre.

A kapuzörrenésre mérges kuty ugrik a mórakalmi családi ház elé. „Nincsenek itthon!” — szól ki a szomszédasszony, de aztán megnyugtató: az asszonyka hamarosan érkezik. Fehér füstöt bodorítanak a kémények, szürkül. Fel-le sétálok a ház előtt. A rolók leengedve: reggel volt még, mikor elmentek, sötét, mire jönnek.

Babakocsival érkezik a fiatalasszony, beszélget a kicsivel, de az igen álmos, alig-alig „felel” babanyelven.

Kapkodás. Befűt a cserépkályhába. Gyorsan odateszi a tejet. A kicsi fiú már nyafog. Enne. Aludna. Leveri a lábást — pedig nem

Bejárok a buszpályaudvarok

NEM CÍM, RANG: NAGYKÖZSÉG

Olykor azt mondjuk: a rangok ideje lejárt. Ilyenkor üres címekre gondolunk, nagyképű és semmitmondó frázisokra, melyeknek valaha ugyan az érdem vetette meg alapját, de a cím túlnőtt a századokon, fölenőtt önmagának, tünete lett egy kóros világnak. A cím és rang azonban nem ugyanaz, ha könnyen össze is téveszthetők. A rang élő, eleven funkciókkal jár.

Egy kis földrajz

Nagyközségek. Kettő közülük a járásban különös érdeklődésre tarthat számot. Nem kell nagy dolgokra gondolni, csak a térképet elővenni. Dorozsma Szeged tözsomszedságában van, Kistelek pedig távol minden várostól. A földrajzi elhelyezkedés sok mindent meghatároz. Ezek szerint a két községnek, az új rang e két tulajdonosának külön utakon kellene járnia. Vajon így van-e ez?

Dorozsma és Szeged közigazgatási határa éri egymást. Tízpercenként indulnak buszok, villamosok, húsz perc alatt el lehet jutni egyik helyről a másikra. A két település között nem a határ az akadály — annak esatornáján kis híd ível át —, hanem a vasúti sorompó, amely a rendszerezen arrajárók szerint többször van lent, mint fent. A tolatások

miatt. Dehát a sorompót időnként megiscsak felhúzzák.

Kistelek jóval messzebb van. Félúton Szeged és Kiskunfélegyháza között, a nemzetközi főútvonal, az E-5-ös mentén, harmine kilométerre Szegedtől. Érinti a Budapest—Szeged vasúti főútvonal is. Am a gyorsvonatok a lakók nagy bánatára évek óta már csak átrobognak az állomáson. Nem állnak meg.

Két nagyközség. Az egyik egy város közvetlen szomszédja, a megyeszékhelyé, a másik a tanyavilág közepén van, távol a városoktól. Nagyobb ellentét földrajzilag aligha volna elképzelhető egy kis tájegységen belül. Különbségeket vár az ember, eltéréseket a célokban, életmódban és sok minden másban.

A hasonlóságok

Mégis, inkább az egyező vonásokra ismer rá először a kívülről. Dorozsmán tízezeren, Kisteleken 8,5 ezren laknak. Nem nagy a különbség. És a munkalehetőségekben is sok a hasonlóság. Dorozsmban 1500-an dolgoznak helyben, több mint négyezren Szegedre járnak. Kisteleken kétezeröttszázan helyben, kétezeren máshol (főként Szegeden) vállall-

(Folytatás a 9. oldalon.)

A kisteleki rutica részlete

elég, hogy vendég van, még ez a kalamajka is! Aztán megkapja a kakaót, és fél hatkor már alszik is. Reggel negyed ötkor keltik...

— Ma a későbbi busszal jötünk, vásároltam. Máskor fél négyre itthon vagyok — mentegedőzik, és gyorsan krumplipucoláshoz kezd. A férje a téésben dolgozik, jön hamarosan, vacsora kell. Kötényt kérek, meg kést — a nyelvünk is pörög, nemcsak a kezünk szaporázza.

Száz év fáradtsága

— Nem tudom, meddig bírom. Mert mire itthon végzek, mindig tíz óra van. És négykor kelek. Mire beérek — a gyári bölcsiben van Pityuka, viszem őt is — már fáradt vagyok. Már? Mindig. Még nem vagyok harminc, de a csontjaimban száz év fáradtságát érzem. Mondtam az uramnak: te, ha még egy gyerek volna, itthon maradnék a 600 forintosra. Igaz, így 1500—1600-at is kapok, de hát élet ez? Nem tudom, mások hogyan bírják. Nekem túl nehéz.

Tévé? Olvasás? Aludni, aludni szeretne.

— Fiatalok vagyunk? Hogy szerettünk beszélgetni, mit gon-

dolunk az életéről, a világ dolgaírói, szerelemről. Most alig jár már a szó. Én fáradt vagyok, ő fáradt.

Szomorú ragozás.

— Az élet eltelik, s még alig voltunk fiatalok. Mondtam már, akár alberletbe is bemennék a városba. Ő is kaphatna ott munkát. Mi csak lakunk, de nem élünk itt. „Csak a csillagokat látom Mórakalmon” — mondtam. Hajnalban is, este is.

Megy a kártya a vonaton.

„Az anyád, de jól jár a lap ma neked!” — szól egy rekedt hang. Néhányan felriadnak és morogva fordulnak: bóbiskol a legtöbbje. Mennyi szürke arc! Ráncaikba, kemény vonásokba fáradtság ivódott. Fiatal lányok sutyorognak. „Csérregnek a csibék, új fiú a láthatáron!” — nevetnek össze a férfiak. Füst, cigaretta cigaretta után.

Harc az idővel

— Ma késik a gőzös. Nem lesz idő egy féldecire a restiben — krákok valaki. Órájukat nézik. Örök harc az idővel. Oda és vissza. Gyárkapu. Állomás. Ott-hon kiskapu. És fordítva. Behatárolt idő. Behatárolt életek.

— A fiammal együtt járunk, most kevésbé unalmas. Ő megy a gimibe, én meg a Kenderbe. Ne nevéssen ki, megváltoztam azóta. Ő tanul a vonaton, én meg olvasni szoktam, elmaradtam a kártyásoktól. Laci hozza nekem könyveket, meg is beszéljük, mit olvastunk. Azóta szinte áldom a bejárást: másképp, hogy lenne időm olvasni? Otthon már megint csak a dolog a ház körül. De azért, tudja, téli reggeleken nehéz felkelni, esőben, sárban nekiindulni az állomáshoz. Tizedik éve — és alig bírom megszokni. Na, jó napot, nekünk most sietnünk kell, mert pontosan kezd a brigád...

Reggel fél hat. Ők már nem álmosak. A bejárók.

Szöke Mária